A TURIZMUS GAZDASÁGI, TÁRSADALMI ÉS KÖRNYEZETI HATÁSAINAK LAKOSSÁGI ÉRZÉKELÉSE A LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG FÜGGVÉNYÉBEN TOKAJ-HEGYALJÁN

DR. TOKÁR-SZADAI ÁGNES PHD[1]
Egyetemi docens
Tokaj-Hegyalja Egyetem, Turizmus és Vendéglátás Tanszék
https://doi.org/10.33031/ZRFS.2026.4.18

Tokaj-Hegyalján a kutatás azt vizsgálta, hogy a válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége befolyásolja-e a turizmus gazdasági, társadalmi és környezeti hatásainak érzékelését minőségi kritériumok alapján. Az 5%-os szignifikanciaszinten elvégzett függetlenségvizsgálat szerint nyolc vizsgált változó egyikében sem volt kimutatható kapcsolat a végzettség és az észlelt hatások között, ezért a hipotézis elfogadható: a középfokú és felsőfokú végzettségű helyiek hasonlóan értékelik a turizmus hatásait. A válaszadók többsége az együttműködés javítását, a fenntarthatóság erősítését és a munkaerőhiány kezelését fontosnak tartotta, miközben zsúfoltságot és konfliktust többnyire nem érzékelt.
Kulcsszavak: Tokaj-Hegyalja, helyi lakosok turisztikai attitűdje, turizmus hatásai, kérdőíves felmérés
JEL: Z32, R11, Q01

1. BEVEZETÉS

A turisztikai attitűdök vizsgálata a turizmuskutatás és a vezetés- valamint szervezéstudományi megközelítések határterületén helyezkedik el, mert a helyi lakosság észlelése, percepciói közvetlenül befolyásolják a desztinációfejlesztés társadalmi elfogadottságát, a turizmusirányítás legitimitását és a fenntartható fejlesztési döntések megvalósíthatóságát. A szakirodalom szerint a lakossági attitűdök értelmezésében a szociodemográfiai jellemzők – köztük a legmagasabb iskolai végzettség – rendszeresen megjelennek olyan háttérváltozóként, amelyek módosíthatják a turizmus gazdasági, társadalmi és környezeti hatásainak megítélését (Harrill, 2004)[1]. A témakör vezetéstudományi relevanciája abban áll, hogy a desztinációk irányítása során

[1] Dr. Tokár-Szadai Ágnes, THE Lorántffy Intézet, Turizmus és Vendéglátás Tanszék egyetemi docens, tokar.szadai.agnes@unithe.hu, ORCID ID: 0000-0002-1636-4330

a döntéshozók számára nem elegendő a turizmus objektív teljesítménymutatóinak ismerete; azt is érteni kell, hogy a különböző társadalmi csoportok milyen feltételek mellett támogatják vagy ellenzik a fejlesztéseket (Hadinejad et al., 2019)[2].

A nemzetközi irodalom alapján a turisztikai attitűd nem tekinthető egydimenziós jelenségnek. A helyi lakosok viszonyát a turizmushoz egyszerre alakítják az észlelt előnyök, a költségek, a közösségi kötődés, az életminőség, a turistákkal való interakciók és a döntéshozatalban való részvétel lehetőségei (Ap, 1992)[3]. Ebből következően a legmagasabb iskolai végzettség szerinti vizsgálat csak akkor értelmezhető megalapozottan, ha a kutatás nem pusztán az általános turizmustámogatást, hanem az attitűd mögött álló részdimenziókat is feltárja. A következő kutatási kérdés került megfogalmazásra:
A turizmus minőségi kritériumok alapján mért gazdasági, társadalmi, környezeti hatásának érzékelését befolyásolja-e a válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége Tokaj-Hegyalján?

A kutatási kérdés vizsgálatához a következő hipotézist állítottuk fel:
H: A középfokú és felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők egyformán értékelik a turizmus településükre gyakorolt gazdasági, társadalmi, környezeti hatását.
A turizmus helyi gazdasági, társadalmi, környezeti hatásának vizsgálatakor Tokaj-Hegyalján a következő minőségi változókat alkalmaztuk (1. táblázat):

1.sz. táblázat:

Minőségi változók alapján vizsgált turisztikai attitűdvizsgálati területek Tokaj-Hegyalján

Vizsgált kérdések	
1	Véleménye szerint szükséges volna-e javítani a turisták és a helyi lakosok közötti együttműködést és megértést?
2	Véleménye szerint szükséges volna-e javítani a turizmus fenntarthatóságát és az esetleges környezeti hatásokat?
3	Véleménye szerint tapasztalható-e munkaerőhiány a településen?
4	Tapasztalata / véleménye szerint érzékelhető-e konfliktus az üdülőtulajdonosokkal?
5	Érzékelhető-e zsúfoltság a településen?
6	Közlekedési problémák jelen vannak-e a településen?
7	Társadalmi hálózatok, közösségek átalakulása jellemző-e a településen?
8	A turizmusba bekapcsolódók életritmusának megváltozása érzékelhető-e?

Forrás: Tokár-Szadai Á. & Remenyik B. (2025)

2. SZAKIRODALMI ÖSSZEFOGLALÓ

A turisztikai attitűdök klasszikus értelmezési keretét a társadalmi csereelmélet adja, amely szerint a lakosok támogatása akkor erősödik, ha a turizmustól származó előnyöket nagyobbnak érzékelik a negatív következményeknél (Ap, 1992). Ezt a logikát később strukturális modellben is megerősítették, amikor a lakossági attitűdöket az észlelt hatások és a fejlesztés támogatása közötti összefüggésekben elemezték (Ko & Stewart, 2002)[4]. A szakirodalmi áttekintések azt mutatják, hogy bár újabb elméleti

keretek is megjelentek, a turizmushoz való lakossági viszony kutatásában továbbra is ez a domináns megközelítés, és a kvantitatív módszerek maradtak túlsúlyban (Hadinejad et al., 2019).

A végzettség szerepére vonatkozó empirikus eredmények azonban nem egységesek. Egy széles körben hivatkozott vizsgálat szerint a turizmus fejlesztésével szembeni negatív attitűdök egyik előrejelzője az alacsony iskolai végzettség volt, ami arra utal, hogy a magasabb végzettség bizonyos kontextusokban kedvezőbb turizmusészleléssel járhat együtt (Almeida-García et al., 2016)[5]. Más kutatások ugyanakkor arra hívták fel a figyelmet, hogy a lakossági attitűdök eltéréseit a desztináció fejlettségi szintje, az életciklus-fázis és az egyéni életminőség is érdemben alakítja, ezért a végzettség önmagában nem ad teljes magyarázatot (Vargas-Sánchez et al., 2015;[6] Liang & Hui, 2016[7]). Ez vezetéstudományi szempontból azért lényeges, mert a lakossági támogatás menedzselése nem kezelhető homogén közösségfeltételezéssel.

A jelen témához legközvetlenebbül kapcsolódó tanulmány Viana-Lora, Orgaz-Agüera, Aguilar-Rivero és Moral-Cuadra kutatása, amely kifejezetten azt vizsgálta, hogy a helyi lakosok iskolai végzettsége befolyásolja-e a fenntartható turizmus támogatását Puerto Platában (Viana-Lora et al., 2024)[8]. A 323 érvényes kérdőíven alapuló, PLS-SEM elemzést alkalmazó vizsgálat azt mutatta ki, hogy az észlelt előnyök, az észlelt költségek, a közösségi kötődés és a közösségi részvétel egyaránt magyarázzák a fenntartható turizmus támogatását, ugyanakkor az alapfokú és a magasabb végzettségű csoportok között nem volt szignifikáns különbség a támogatás mértékében (Viana-Lora et al., 2024). Ez az eredmény azért különösen fontos, mert árnyalja azt a gyakori feltételezést, hogy a magasabb végzettség automatikusan pozitívabb turisztikai attitűddel jár együtt.

A turizmus területén releváns további kutatások azt is jelzik, hogy az oktatási háttér hatása gyakran nem közvetlenül a turizmustámogatásban, hanem a turizmusról alkotott értelmezési keretekben jelenik meg. A turistákkal kapcsolatos attitűdök vizsgálata például rámutatott arra, hogy a sztereotípiák, az érzelmek és a viselkedési szándékok összekapcsolódnak, ami a lakossági attitűdök komplexebb, pszichológiai értelmezését teszi szükségessé (Tse & Tung, 2022)[9]. A hallgatói attitűdökkel foglalkozó tanulmányok pedig azt mutatják, hogy a képzési profil és az oktatási közeg is jelentősen formálja a turizmushoz való viszonyt: sportturizmus esetében a turizmus és a sporttudományi hallgatók attitűdjei szignifikánsan eltértek egymástól, míg a turisztikai karrierrel kapcsolatos kutatások szerint a pálya érdekes és élményszerű jellege pozitív, a bérezés és előmenetel viszont negatívabb percepcióval társul (Yalçınkaya et al., 2023[10]; Wijaya et al., 2021[11]). Ezek az eredmények közvetve azt erősítik meg, hogy az iskolai végzettséget nem pusztán formális végzettségi fokként, hanem tudás-, érték- és orientációs mintázatként is érdemes értelmezni.

3. AZ EMPIRIKUS FELMÉRÉS MÓDSZERTANI HÁTTERE

A Tokaj-Hegyalján élők körében kérdőíves felmérést végeztünk, melynek célja annak, vizsgálata volt, hogy a felmérésben részt vevők hogyan látják a turizmus településükre gyakorolt gazdasági, társadalmi és környezeti hatását. Az adatfelvételt 2024. őszi hónapjaiban online végeztük a közösségi oldalakat felhasználva, összesen 214 értékelhető kérdőívet sikerült begyűjtenünk (Remenyik&Tokár-Szadai, 2024)[12], (Tokár-Szadai&Remenyik,2025)[14]. A minta kiválasztása nem reprezentatív mintavétellel, hanem úgynevezett „hólabda" módszerrel (Ting, Memon, Thurasamy, & Cheah, 2025)[25] történt: a Tokaj-Hegyalja Egyetem oktatói, dolgozói, valamint a települési önkormányzatok által elért kitöltők szomszédjaikat, családtagjaikat vonták be a felmérésbe. Itt szigorú kritériumot állítottunk, a felmérés csak Borsod-Abaúj-Zemplén megye felnőtt lakosságára terjedt ki, gyerekekre, és középiskolás fiatalokra nem. Célunk a Tokaj-Hegyalja régió turisztikai attitűdvizsgálata volt, ezért a BAZ megyei lakhely mellett elvárás volt még a tokaj-hegyaljai vonatkozás. (Tehát a kitöltőnek tokaj-hegyaljai lakhellyel vagy BAZ megyei lakhellyel és tokaj-hegyaljai munkaviszonnyal kellett rendelkeznie.)
A minta nemek és a legmagasabb iskolai végzettség szerinti összetételét szemlélteti a 2. táblázat.

2. táblázat:
A minta legmagasabb iskolai végzettség és nemek szerinti összetétele, 2024

Férfi		Nem		Összesen
		Nő		
Legmagasabb iskolai végzettség	Középiskola	19	30	49
	Felsőfokú tanfolyam	6	15	21
	Főiskola, egyetem	48	96	144
Összesen		73	141	214

Forrás: SPSS 30 alapján saját szerkesztés

A felmérésben főiskola-egyetemi diplomával, felsőfokú tanfolyammal és középfokú végzettséggel rendelkezők vettek részt, végzettség nélküliek és általános iskola végzettséggel rendelkezők nem. A kitöltők több mint kétharmada (67%) egyetemi, főiskolai diplomával rendelkezik. A kitöltők mindegy kétharmada nő (66%), 34%-a férfi. A nők és a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők a mintában felülreprezentáltak.
A kérdőívekkel nyert adatok feldolgozására SPSS 30.0 programcsomagot alkalmaztunk. A minőségi kritériumok értékelése keresztтábla elemzéssel (függetlenségvizsgálattal) történt, a hipotézisek tesztelésére Pearson féle Chi-négyzet függvénnyel történt, a kapcsolat erősségének mérése Cramer's V index-el.

4. A TURISZTIKAI ATTITŰD LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINTI ELTÉRÉSÉNEK VIZSGÁLATA TOKAJ-HEGYALJÁN

A tanulmány elején feltett kutatási kérdésünk: A turizmus minőségi kritériumok alapján mért gazdasági, társadalmi, környezeti hatásának érzékelését befolyásolja-e a válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége Tokaj-Hegyalján?
A kutatási kérdés vizsgálatához a következő hipotézist állítottuk fel:
H: A középfokú és felsőfokú végzettségűek egyformán értékelik a turizmus településükre gyakorolt gazdasági, társadalmi, környezeti hatását.
A Tokaj-Hegyalján élők körében végzett, különböző végzettséggel rendelkezők szerint csoportosított kérdőívek összehasonlításával vizsgálható valamennyi vizsgált változó alapján külön-külön, a függetlenségvizsgálat módszerét alkalmazva.

4.1 A turisták és a helyi lakosok közötti együttműködés javítása indokoltsága legmagasabb iskolai végzettség szerinti eltérésnek vizsgálata Tokaj-Hegyalján

Arra keressük a választ, hogy 5%-os szignifikancia szinten kimutatható-e kapcsolat a felvétel köre (válaszadók iskolai végzettség szerint) és turisták és a helyi lakosok közötti együttműködés javítása indokoltságának ékelése (igen, nem, nem tudom) között.

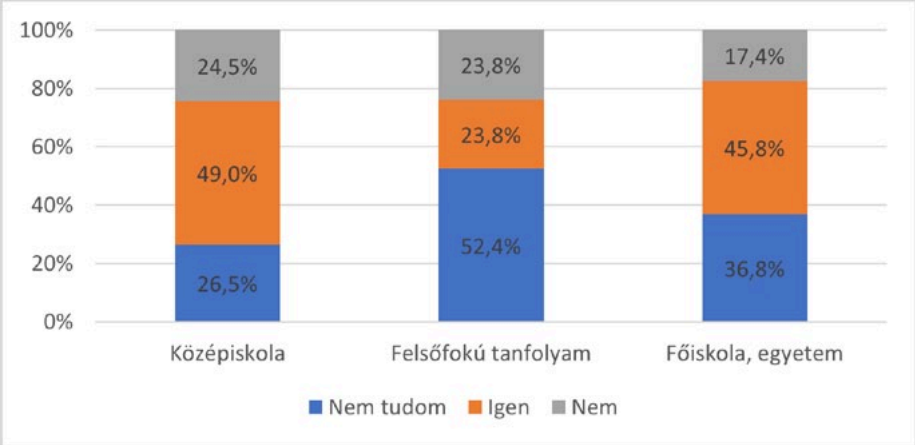
A függetlenségvizsgálat eredménye a következő: a Pearson-féle khí-négyzet próbafüggvény értéke 6,271 a vizsgálat szabadságfoka 4. A biztonsági szignifikancia szint 18%, ami azt jelenti, hogy ez alatt elfogadjuk a nullhipotézist, így 5%-os szignifikancia szinten elfogadjuk, tehát nincs kapcsolat a válaszadók iskolai végzettsége és a turisták és a helyi lakosok közötti együttműködés javítása indokoltsága között, hasonlóképpen látják azt (3. táblázat):

3.sz. táblázat:

A turisták és a helyi lakosság közötti együttműködés javítása indokoltsága iskolai végzettség szerint

Középiskola		Legmagasabb iskolai végzettség			Összesen
		Felsőfokú tanfolyam	Főiskola, egyetem		
Turisták és helyiek közötti együttműködés javítási szükség	Nem tudom	13	11	53	77
	Igen	24	5	66	95
	Nem	12	5	25	42
Összesen		49	21	144	214

Forrás: SPSS 30.0 alapján saját szerkesztés

1. sz. ábra: A turisták és a helyi lakosság közötti együttműködés javítása indokoltságának megoszlása végzettség szerint
Forrás: Saját szerkesztés

A megkérdezettek 44,4% (a véleménnyel rendelkezők 69,3%-a) szerint szükséges volna a turisták és a helyi lakosság közötti együttműködés javítása, 19,6% (a nyilatkozók 30,7%-a) véleménye szerint nincs erre szükség. A kérdés megbízhatósága nagyon alacsony, mivel a megkérdezettek több mint harmadának (36%) nem volt véleménye ebben a kérdésben, ezért nem tudunk szignifikáns különbséget kimutatni a válaszadók értékrendje között. A véleménnyel rendelkező középfokú végzettséggel rendelkezők több mint kétharmada (67%), és az ebben a kérdésben nyilatkozó felsőfokú végzettségűek majdnem háromnegyede 72,5%-a nagyon is fontosnak tartja ezt a kérdést (1. ábra).

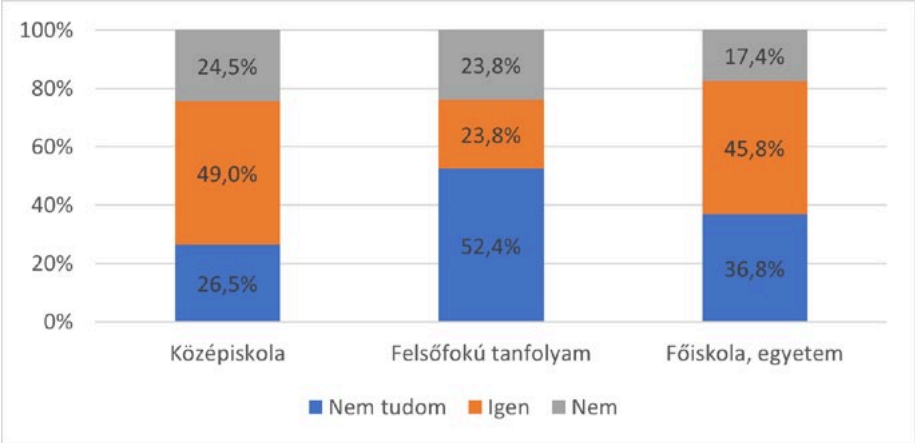
4.2 A turizmus fenntarthatósága javításának szükségessége

Arra keressük a választ, hogy 5%-os szignifikancia szinten kimutatható-e kapcsolat a felvétel köre (válaszadók végzettség szerint) és a turizmus fenntarthatósága és a környezeti hatás javítása indokoltságának ékelése (igen, nem, nem tudom) között.
A függetlenségvizsgálat eredménye a következő: a Pearson-féle khí-négyzet próbafüggvény értéke 4,101 a vizsgálat szabadságfoka 4. A biztonsági szignifikancia szint 39,3%, ami azt jelenti, hogy ez alatt elfogadjuk a nullhipotézist, így 5%-os szignifikancia szinten elfogadjuk, tehát nincs kapcsolat a válaszadók végzettsége és a turizmus fenntarthatósága és a környezeti hatás javítása indokoltsága között, hasonlóképpen látják azt (4. táblázat):

4. sz. táblázat:
A turizmus fenntarthatósága és a környezeti hatás javításának indokoltsága végzettség szerint

Középiskola		Legmagasabb iskolai végzettség			Total
		Felsőfokú tanfolyam	Főiskola, egyetem		
Fenntarthatóság és környezeti hatás javítási szükség	Nem tudom	13	7	35	55
	Igen	28	11	97	136
	Nem	8	3	12	23
Total		49	21	144	214

Forrás: SPSS 30.0 alapján saját szerkesztés

2. sz. ábra: A fenntarthatóság és környezeti hatás javítási indokoltságának megoszlása végzettség szerint (%)
Forrás: Saját szerkesztés

A megkérdezettek majdnem kétharmada (63,6%) szükségesnek tartja a fenntarthatóság és a környezeti hatás javítását, 10,75% szerint ez nem szükséges. A megkérdezettek mintegy negyedének (a felsőfokú tanfolyammal rendelkezők harmadának) nincs véleménye ebben a kérdésben. A véleményt formálók meghatározó hányada (az egyetemi-főiskolai diplomások 89%-a, a középfokú végzettséggel rendelkezők 77,8%-a) szükségesnek tartja a környezetei hatás javítását (2. ábra).

4.3 Munkaerőhiány jelenlétének érzékelése végzettség szerint

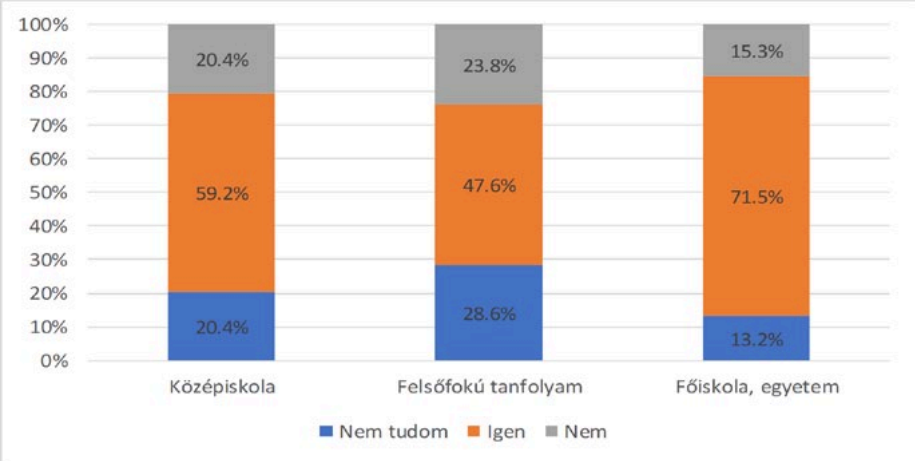
Arra keressük a választ, hogy 5%-os szignifikancia szinten kimutatható-e kapcsolat a felvétel köre (válaszadók végzettség szerint) és a munkaerőhiány jelenlétének érzékelése (igen, nem, nem tudom) között.

A függetlenségvizsgálat eredménye a következő: a Pearson-féle khí-négyzet próbafüggvény értéke 6,488 a vizsgálat szabadságfoka 4. A biztonsági szignifikancia szint 16,6%, ami azt jelenti, hogy ez alatt elfogadjuk a nullhipotézist, így 5%-os szignifikancia szinten elfogadjuk, tehát nincs kapcsolat a válaszadók végzettsége és a munkaerőhiány érzékelése között, hasonlóképpen látják (5. táblázat):

5. sz. táblázat:
Munkaerőhiány érzékelése végzettség szerint

Középiskola		Legmagasabb iskolai végzettség			Összesen
		Felsőfokú tanfolyam	Főiskola, egyetem		
Munkaerőhiány	Nem tudom	10	6	19	35
	Igen	29	10	103	142
	Nem	10	5	22	37
Összesen		49	21	144	214

Forrás: SPSS 30.0 alapján saját szerkesztés

3. sz. ábra: A munkaerőhiány érzékelésének megoszlása korcsoportok szerint (%)
Forrás: saját szerkesztés

A megkérdezettek kétharmada (66,4%) szerint érzékelhető munkaerőhiány a településen, 17,3% szerint ez nem jellemző. A főiskolai-egyetemi diplomával rendelkezők meghatározó hányada, kicsit kevesebb mint háromnegyede (71,5%) érzékel munkaerőhiányt a településen. Ez az arány a középfokú végzettségűeknél 59,2%, a felsőfokú tanfolyammal rendelkezőknél mindössze 47,6%. A különböző végzettségűek közötti véleménykülönbség 5%-os szignifikancia szinten nem mutatható ki (3. ábra).

4.4 Üdülőtulajdonosokkal konfliktus tapasztalásának értékelése végzettség szerint

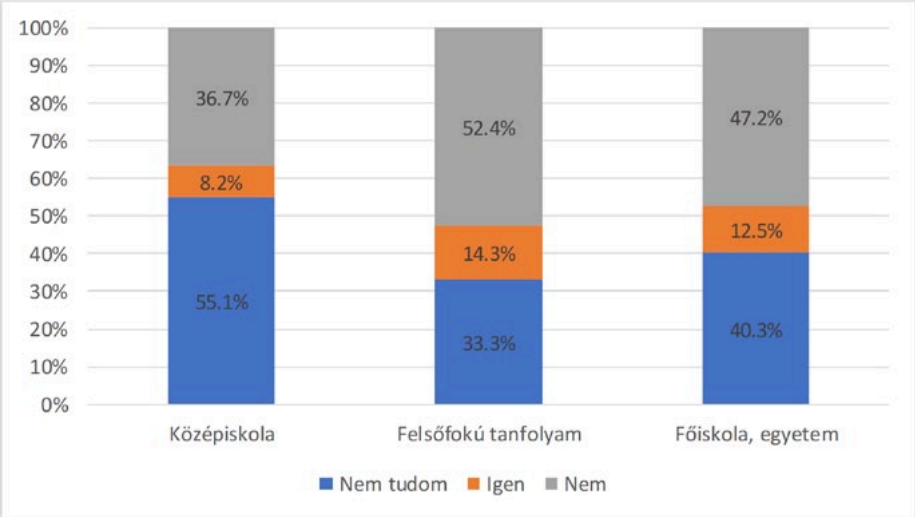
Arra keressük a választ, hogy 5%-os szignifikancia szinten kimutatható-e kapcsolat a felvétel köre (válaszadók végzettség szerint) és az üdülőtulajdonosokkal konfliktus érzékelése (igen, nem, nem tudom) között.
A függetlenségvizsgálat eredménye a következő: a Pearson-féle khí-négyzet próbafüggvény értéke 4,24 a vizsgálat szabadságfoka 4. A biztonsági szignifikancia szint 37,4%, ami azt jelenti, hogy ez alatt elfogadjuk a nullhipotézist, így 5%-os szignifikancia szinten elfogadjuk, tehát nincs kapcsolat a válaszadók korcsoportja és az üdülőtulajdonosokkal konfliktus érzékelése között, hasonlóképpen látják (6. táblázat):

6. táblázat:
Az üdülőtulajdonosokkal konfliktus érzékelése végzettség szerint

Középiskola		Legmagasabb iskolai végzettség			Összesen
		Felsőfokú tanfolyam	Főiskola, egyetem		
Konfliktus az üdülő tulajdonosokkal	Nem tudom	27	7	58	92
	Igen	4	3	18	25
	Nem	18	11	68	97
Összesen		49	21	144	214

Forrás: SPSS 30.0 alapján saját szerkesztés

Kimagaslóan sokan, a megkérdezettek majdnem fele (43%) nem tudott erre a kérdésre válaszolni (4. ábra). Ezért nagyon alacsony az adatok megbízhatósága, és ezért nem szignifikáns a korcsoportok véleménye közti eltérés. A megkérdezettek 45,3%-a nem tapasztalt konfliktust az üdülőtulajdonosokkal. (Ez az arány a véleményformálók között 79,5%.) A véleményformáló középfokú végzettségűek 18,2%-a, a felsőfokú tanfolyamot végzettek 21,4%-a, az az egyetemet-főiskolát végzettek 20,9%-a tapasztalt konfliktust az üdülőtulajdonosokkal.

4. sz. ábra: Az üdülőtulajdonosokkal konfliktus érzékelésének végzettség szerinti megoszlása
Forrás: saját szerkesztés

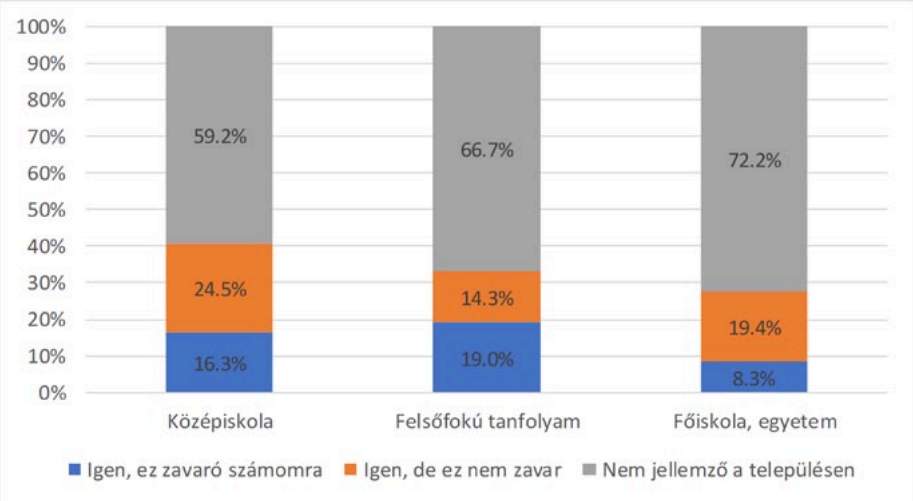
4.5 Zsúfoltság érzékelése a településen végzettség szerint

Arra keressük a választ, hogy 5%-os szignifikancia szinten kimutatható-e kapcsolat a felvétel köre (válaszadók legmagasabb iskolai végzettség szerint) és a zsúfoltság érzékelése (Igen, ez zavaró számomra; Igen, de ez nem zavar; Nem, nem jellemző a településen) között.
A függetlenségvizsgálat eredménye a következő: a Pearson-féle khí-négyzet próbafüggvény értéke 5,129 a vizsgálat szabadságfoka 4. A biztonsági szignifikancia szint 27,4%, ami azt jelenti, hogy ez alatt elfogadjuk a nullhipotézist, így 5%-os szignifikancia szinten elfogadjuk, tehát nincs kapcsolat a válaszadók végzettsége és a zsúfoltság érzékelése között, hasonlóképpen látják (7. táblázat):

7. táblázat:
Zsúfoltság érzékelése a településen végzettség szerint

Középiskola		Legmagasabb iskolai végzettség			Összesen
		Felsőfokú tanfolyam	Főiskola, egyetem		
Zsúfoltság	Igen, ez zavaró számomra	8	4	12	24
	Igen, de ez nem zavar	12	3	28	43
	Nem jellemző a településen	29	14	104	147
Összesen		49	21	144	214

Forrás: SPSS 30.0 alapján saját szerkesztés

5. sz. ábra: Zsúfoltság érzékelésének megoszlása végzettség szerint
Forrás: saját szerkesztés

A megkérdezettek több mint kétharmada, 68,7%-a szerint egyáltalán nem jellemző a településen a zsúfoltság, 20,1% szerint ugyan jelen van, de nem zavaró, és mindössze 11,2% nyilatkozta azt, hogy a zsúfoltság zavaró számára a településen. A középfokú végzettségűek 16,3%-a, a felsőfokú tanfolyamot végzettek 19%-a, a diplomások mindössze 8,3%-a számára zavaró a zsúfoltság a településen (5. ábra).

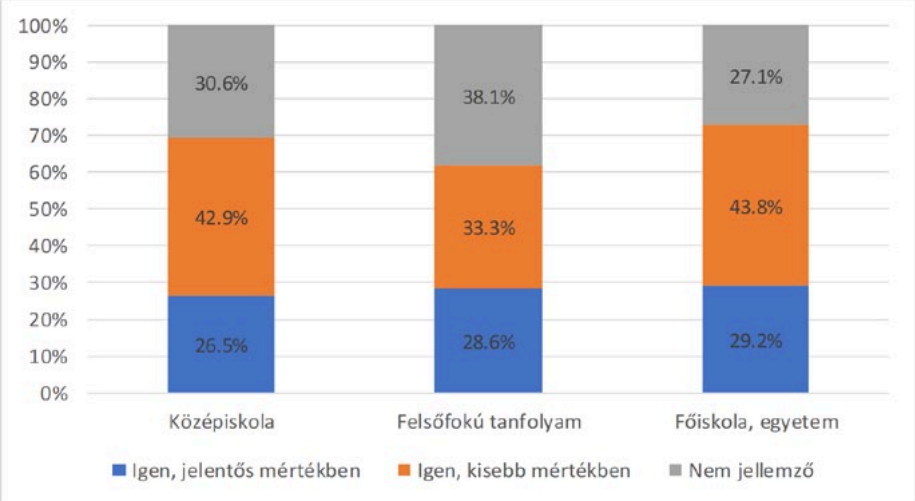
4.6 Közlekedési problémák érzékelése a településen végzettség szerint

Arra keressük a választ, hogy 5%-os szignifikancia szinten kimutatható-e kapcsolat a felvétel köre (válaszadók legmagasabb iskolai végzettség szerint) és a közlekedési problémák érzékelése (Igen, jelentős mértékben, Igen, kisebb mértékben; Nem, nem jellemző) között.
A függetlenségvizsgálat eredménye a következő: a Pearson-féle khí-négyzet próbafüggvény értéke 1,385 a vizsgálat szabadságfoka 4. A biztonsági szignifikancia szint 84,7%, ami azt jelenti, hogy ez alatt elfogadjuk a nullhipotézist, így 5%-os szignifikancia szinten elfogadjuk, tehát nincs kapcsolat a válaszadók végzettsége és a közlekedési probléma településen történő érzékelése között, hasonlóképpen látják (8. táblázat):

8. táblázat:
Közlekedési probléma érzékelése a településen végzettség szerint

Középiskola		Legmagasabb iskolai végzettség			Összesen
		Felsőfokú tanfolyam	Főiskola, egyetem		
Közlekedés probléma	Igen, jelentős mértékben	13	6	42	61
	Igen, kisebb mértékben	21	7	63	91
	Nem jellemző	15	8	39	62
Összesen		49	21	144	214

Forrás: SPSS 30.0 alapján saját szerkesztés

6. sz. ábra: Közlekedési probléma érzékelésének végzettség szerinti megoszlása (%)
Forrás: saját szerkesztés

A megkérdezettek kevesebb mint fele (42,5%) kisebb mértékben tapasztal közlekedési problémát a településen, 28,5% jelentős mértékben tapasztalja ezt, 29% egyáltalán nem érzékeli ezt a problémát. A végzettség szerint szignifikáns eltérést nem találtunk.

4.7 Társadalmi közösségek átalakulásának érzékelése korcsoportok szerint

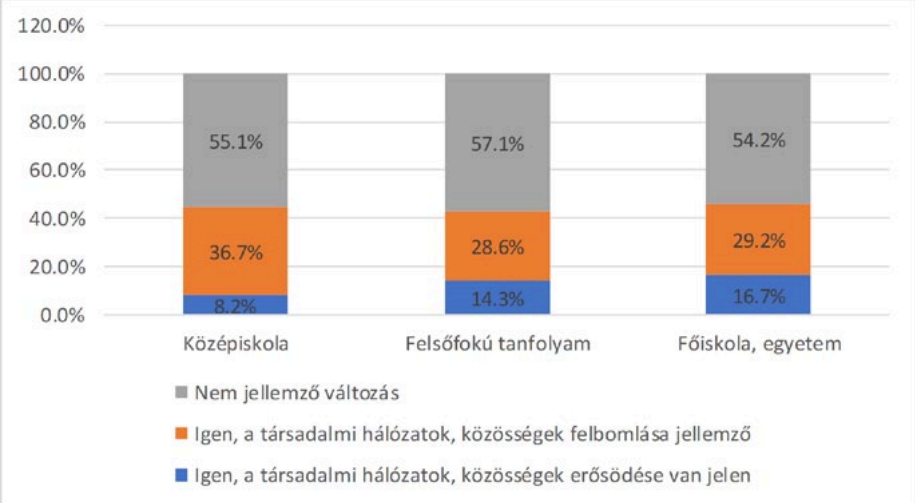
Arra keressük a választ, hogy 5%-os szignifikancia szinten kimutatható-e kapcsolat a felvétel köre (válaszadók legmagasabb iskolai végzettség szerint) és a társadalmi közösségek átalakulásának érzékelése (Igen, a társadalmi hálózatok, közösségek erősödése van jelen a településen; Igen a társadalmi hálózatok, közösségek felbomlása

jellemző; Nem jellemző változás) között.
A függetlenségvizsgálat eredménye a következő: a Pearson-féle khí-négyzet próbafüggvény értéke 2,575 a vizsgálat szabadságfoka 4. A biztonsági szignifikancia szint 63,1%, ami azt jelenti, hogy ez alatt elfogadjuk a nullhipotézist, így 5%-os szignifikancia szinten elfogadjuk, tehát nincs kapcsolat a válaszadók végzettsége és a társadalmi közösségek átalakulásának érzékelése között, hasonlóképpen látják (9. táblázat):

9. táblázat:
Társadalmi hálózatok, közösségek átalakulásának érzékelése a településen végzettség szerint

		Legmagasabb iskolai végzettség			
Középiskola		Felsőfokú tanfolyam	Főiskola, egyetem		Összesen
Társadalmi közösségek átalakulása	Igen, a társadalmi hálózatok, közösségek erősödése van jelen	4	3	24	31
	Igen, a társadalmi hálózatok, közösségek felbomlása jellemző	18	6	42	66
	Nem jellemző változás	27	12	78	117
Összesen		49	21	144	214

Forrás: SPSS 30.0 alapján saját szerkesztés

7. sz. ábra: Társadalmi közösségek átalakulása érzékelése végzettség szerinti megoszlása (%)
Forrás: Saját szerkesztés

A megkérdezettek több mint fele (54,7%) szerint nem jellemző a társadalmi hálózatok, közösségek átalakulása a településen, 30,84% a társadalmi hálózatok, közösségek felbomlását érzékeli, 14,5% szerint ellentétes folyamat tapasztalható, a társadalmi közösségek erősödése jellemző. A felsőfokú végzettségűek jobban érzékelték a társadalmi közösségek erősödését (a diplomával rendelkezők 16,7%-a), mint a középfokú végzettségűek (8,2%), a közösségek felbomlását a középfokú végzettségűek érzékelték leginkább (36,7%), de az eltérés nem volt 5%-os szignifikancia szinten szignifikáns.

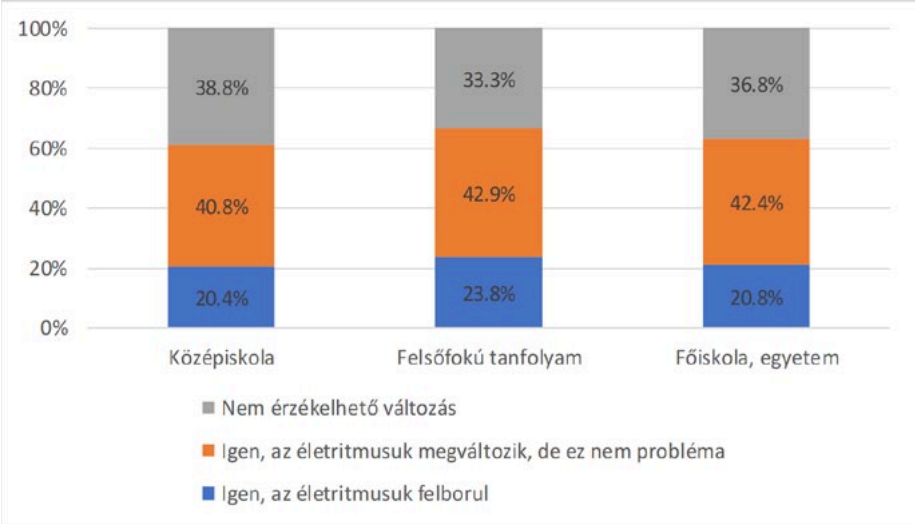
4.8 A turizmusba bekapcsolódók életritmusa megváltozásának érzékelése végzettség szerint

Arra keressük a választ, hogy 5%-os szignifikancia szinten kimutatható-e kapcsolat a felvétel köre (válaszadók legmagasabb iskolai végzettség szerint) és a turizmusba bekapcsolódók életritmusa megváltozásának érzékelése (Igen, az életritmusuk felborul; Igen az életritmusuk megváltozik, de ez nem probléma; Nem érzékelhető változás) között.
A függetlenségvizsgálat eredménye a következő: a Pearson-féle khí-négyzet próbafüggvény értéke 0,232 a vizsgálat szabadságfoka 4. A biztonsági szignifikancia szint 99,4% ami azt jelenti, hogy ez alatt elfogadjuk a nullhipotézist, így 5%-os szignifikancia szinten elfogadjuk, tehát nincs kapcsolat a válaszadók végzettsége és a turizmusba bekapcsolódók életritmusa megváltozásának érzékelése között, hasonlóképpen látják (10. táblázat):

10. táblázat:
A turizmusba bekapcsolódók életritmusa megváltozásának érzékelése végzettség szerint

Középiskola		Legmagasabb iskolai végzettség			Összesen
		Felsőfokú tanfolyam	Főiskola, egyetem		
Életritmus megváltozása	Igen, az életritmusuk felborul	10	5	30	45
	Igen, az életritmusuk megváltozik, de ez nem probléma	20	9	61	90
	Nem érzékelhető változás	19	7	53	79
Összesen		49	21	144	214

Forrás: SPSS 30.0 alapján saját szerkesztés

8. sz. ábra: A turizmusba bekapcsolódók életritmusa megváltozása érzékelésének végzettség szerinti megoszlása (%)
Forrás: saját szerkesztés

A válaszadók 42%-a szerint a turizmusba bekapcsolódók életritmusa megváltozik, de ez nem jelent problémát, 36,9% nem érzékel változást, mindössze 21% gondolja úgy, hogy a bekapcsolódók életritmusa felborul. A különböző végzettséggel rendelkezők érzékelése között semmilyen eltérés nem mutatható ki 5%-os szignifikancia szinten.

5. ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA, JAVASLATOK

A szakirodalom alapján a legmagasabb iskolai végzettség fontos, de nem önmagában elegendő magyarázó változó a turisztikai attitűdök elemzésében. A kutatások összessége arra utal, hogy a magasabb végzettség bizonyos esetekben kedvezőbb, más esetekben kritikusabb és differenciáltabb turizmusészleléssel járhat együtt, miközben a tényleges lakossági támogatást az észlelt előnyök, a költségek, a közösségi részvétel és a desztinációs kontextus együtt formálja (Johnson et al., 1994)[16]. Ennek megfelelően a jövőbeli empirikus vizsgálatokban indokolt a végzettségi kategóriák finomabb bontása, valamint azok együttes elemzése az életminőséggel, a turizmusból származó közvetlen haszonnal, a közösségi kötődéssel és a részvételi lehetőségekkel.

A tanulmány elején feltett kutatási kérdésünket (A turizmus minőségi kritériumok alapján mért gazdasági, társadalmi, környezeti hatásának érzékelését befolyásolja-e a válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége Tokaj-Hegyalján?) ebben a tanulmányban minőségi kritériumok alapján vizsgáltuk.

A kérdés megválaszolásához a következő hipotézist állítottuk fel:
H: A középfokú és felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők egyformán értékelik a turizmus településükre gyakorolt gazdasági, társadalmi, környezeti hatását.
A függetlenségvizsgálatot elvégezve a társadalomtudományi kutatásokban szokásos 5%-os szignifikancia szinten a vizsgált 8 változó egyikénél sem mutatható ki kapcsolat a felvétel köre (válaszadók legmagasabb iskolai végzettség szerint) és a turizmus helyi gazdasági, társadalmi, környezeti hatásának értékelése között, tehát ez alapján a felállított hipotézisünk elfogadható, a következő tézist tudjuk megfogalmazni:

T: A turizmus településre gyakorolt gazdasági, társadalmi, környezet hatását legmagasabb iskolai végzettségtől függetlenül azonosan érzékelik a helyiek.
Vizsgálatunk alapján a kérdésekben állásfoglalók véleménye alapján (a „nem tudom" válaszokat figyelmen kívül hagyva) a következő megállapításokat valószínűsíthetjük (a reprezentativitás hiánya miatt a megállapítások nem általánosíthatók):

- A kérdésben nyilatkozók meghatározó hányada (69,3%) szerint szükség van a turisták és a helyi lakosság közötti együttműködés és megértés javítására;
- A kérdésben állásfoglalók meghatározó hányada (85,5%) szerint szükséges javítani a turizmus fenntarthatóságát és az esetleges környezeti hatásokat;
- 79,3% szerint munkaerőhiány tapasztalható a településen;
- 97,5% nem tapasztal konfliktust az üdülőtulajdonosokkal;
- 68,7% zsúfoltság nem jellemző a településen;

- 42,5% véleménye szerint közlekedési probléma kisebb mértékben jelen van a településen;
- 54,7% nem tapasztalja a társadalmi hálózatok, közösségek átalakulását;
- 42,1% szerint a turizmusba bekapcsolódók életritmusa megváltozik, de ezt nem érzékelik problémának.

Gyakorlati oldalról a turizmusirányítás és a desztinációmenedzsment számára az következik, hogy a lakossági kommunikációt és bevonási mechanizmusokat nem egységesen, hanem célcsoportokra szabottan szükséges kialakítani. A vezetéstudomány számára ez azt jelenti, hogy a turizmusfejlesztés sikeressége nem csupán erőforrás- vagy marketingkérdés, hanem társadalmi elfogadásmenedzsment is, amelyben az oktatási háttér szerinti különbségek figyelembevétele stratégiai jelentőségű. A téma hazai kutatásában ezért olyan modellek alkalmazása javasolható, amelyek egyszerre képesek feltárni a végzettség közvetlen, közvetett és moderáló hatását a turisztikai attitűdök különböző dimenzióiban.

JEGYZETEK:

[1] I. Harrill, R. (2004). Residents' attitudes toward tourism development: A literature review with implications for tourism planning. Journal of Planning Literature, 18(3), 251–266. https://doi.org/10.1177/0885412203260306

[2] Hadinejad, A., Moyle, B. D., Scott, N., Kralj, A., & Nunkoo, R. (2019). Residents' attitudes to tourism: A review. *Tourism Review, 74*(2), 150–165. https://doi.org/10.1108/TR-01-2018-0003

[3] Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of Tourism Research, 19*(4), 665–690. https://doi.org/10.1016/0160-7383(92)90060-3

[4] Ko, D.-W., & Stewart, W. P. (2002). A structural equation model of residents' attitudes for tourism development. *Tourism Management, 23*(5), 521–530. https://doi.org/10.1016/S0261-5177(02)00006-7

[5] Almeida-García, F., Balbuena-Vázquez, A., & Cortés-Macias, R. (2016). Residents' perceptions of tourism development in Benalmádena (Spain). *Tourism Management, 54*, 259–274. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2015.11.007

[6] Vargas-Sánchez, A., Porras-Bueno, N., Plaza-Mejía, M. de los Á., Oom do Valle, P., Silva, J. A., & Mendes, J. da C. (2015). Residents' attitude and level of destination development: An international comparison. *Tourism Management, 48*, 199–210. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2014.11.005

[7] Liang, Z.-X., & Hui, T.-K. (2016). Residents' quality of life and attitudes toward tourism development in China. *Tourism Management, 57*, 56–67. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.05.001

[8] Viana-Lora, A., Orgaz-Agüera, F., Aguilar-Rivero, M., & Moral-Cuadra, S. (2024). Does the education level of residents influence the support for sustainable tourism? *Current Issues in Tourism, 27*(19), 3165–3183. https://doi.org/10.1080/13683500.2023.2254449

[9] Tse, S., & Tung, V. W. S. (2022). Understanding residents' attitudes towards tourists: Connecting stereotypes, emotions and behaviours. *Annals of Tourism Research, 93*, 103355. https://doi.org/10.1016/j.annals.2022.103355

[11] Yalçınkaya, P., Dilek, S. E., Kaya, F., & Demirel, B. (2023). Comparison of the attitudes of undergraduate students studying tourism and undergraduate students studying sports sciences towards sports tourism. *International Journal of Eurasian Education and Culture Studies, 8*(23), 1717–1738. https://www.ijetsar.com/index.php/pub/article/view/294

[12] Wijaya, S., Suryasaputra, R., & Hidayat, A. E. (2021). Undergraduate students' perceptions and attitudes towards a career in tourism industry: The case of Indonesia. *Jurnal Manajemen Dan Kewirausahaan, 23*(1), 40–51. https://doi.org/10.9744/jmk.23.1.40-51

[13] Remenyik, B., & Tokár-Szadai, Á. (2024). Turisztikai attitüdvizsgálatok Tokaj-Hegyalján. Sárospataki turizmusfejlesztési tanulmányok, 49-62.

[14] Tokár-Szadai, Á., & Remenyik, B. (2025). TOKAJ-HEGYALJA TURISZTIKAI ATTITŰDVIZSGÁLATA MINŐSÉGI KRITÉRIUMOK ALAPJÁN 2024-BEN. (R. Bulcsú, Szerk.) Zempléni gazdaságfejlesztési tanulmányok 2025, 8. évf.(2.), 137-156.

[15] Ting, H., Memon, M. A., Thurasamy, R., & Cheah, J. (2025). Snowball sampling: A review and guidelines for survey research. Asian Journal of Business Research, 15, 1–15. https://doi.org/10.14707/ajbr.250186

[16] Johnson, J. D., Snepenger, D. J., & Akis, S. (1994). Residents' perceptions of tourism development. *Annals of Tourism Research, 21*(3), 629–642. https://doi.org/10.1016/0160-7383(94)90124-4